

UDK:619:639.3:57

SCHIZOTHORAX INTERMEDIUS (ODDIY QORABALIQ) NING BIOLOGIYASI.

Xolova U.D,¹.

Yuldoshev H.T,².

Yunusov X.B,¹.

¹Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universitet (ssu@edu.uz)

²Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti akademik litseyi (email:yuldoshevhojiakbar7@gmail.com)

Kalit so'zlar: *Schizothorax intermedius*, *Cyprinidae*, qorabaliq, xilma-xillik, biologiyasi, ekologiyasi, sovuq suv.

Kirish. Baliqchilik dunyo bo'ylab muxim soxa bo'lib, respublikamizda ham bu soxa muxim tarmoq sifatida rivojlanib kelinmoqda. Baliq maxsulotlari oziq-ovqat, farmasevtikada katta ahamiyatga ega. Baliqchilik tarmog'ini boshqarish tizimini takomillashtirish, baliqchilik va baliq ovlash tashkilotlari faoliyati samaradorligini oshirish, baliq mahsulotlarini qayta ishlash bo'yicha ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish, tabiiy va sun'iy suv havzalaridan oqilona foydalanish, shuningdek, baliq yetishtirishning ilmiy asoslangan usullari va intensiv texnologiyalarini joriy etish maqsadida: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 1 maydagi "Baliqchilik tarmog'ini boshqarish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2939-sonli qarorida: O'zbekiston Respublikasi Qishloq va suv xo'jaligi vazirligi, Iqtisodiyot vazirligi, Xususiylashtirilgan korxonalariga ko'maklashish va raqobatni rivojlantirish davlat qo'mitasi, Davlat soliq qo'mitasi, O'zbekiston Respublikasi Ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish davlat qo'mitasi va "Ipoteka-bank" aksiyadorlik tijorat ipoteka bankining "O'zbekbaliqsanoat" uyushmasini tashkil etish to'g'risidagi takliflariga rozilik berilishi tasdiqlandi[1].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 6 apreldagi "Baliqchilik tarmog'ini jadal rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3657-sonli qarorida; Baliqchilik tarmog'ida hanuzgacha ko'plab kamchilik va muammolar saqlanib qolmoqda, ularni samarali hal etish ishchanlik faolligini oshirish, investitsiyalarni jalb etish, baliq yetishtirish uchun ilg'or texnologiyalarni joriy qilish, eksport salohiyatini oshirish, yangi ish o'rinlarini yaratish imkonini beradi. Baliqchilik tarmog'ini yanada rivojlantirish uchun sharoitlar yaratish, kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash tizimini takomillashtirish, ilmiy-innovatsion tadqiqotlar va ishlanmalar sifatini oshirish, ularning natijalarini amaliyotga keng joriy etilishi tasdiqlandi [2].

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yilning 6-noyabrdagi PQ-4005 sonli "Baliqchilik soxasini yanada rivojlantirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarorida; Respublikada baliqchilik tarmog'ini jadal rivojlantirish, baliq mahsulotlari ishlab chiqarishning zamonaviy va innovatsion uslublarini joriy etgan holda

hajmlarini oshirish, sohani tartibga solish bo'yicha bir qator qonun hujjatlari qabul qilinib, ularning ijrosini sifatli va puxta ta'minlash choralari ko'rildi[3].

Mavzuning dolzarbligi. *Schizothorax intermedius* qorabaliq (yoki qorabaliq) O'rta Osiyo suv havzalarida keng tarqalgan baliq turi bo'lib, bu baliq asosan tabiiy sharoitlarda yashab keladi. Bu baliq turi asosan sovuq tog' va o'rta tog' daryolarida yashaydi va asosan yuqori balandlikdagi suv manbalarida uchraydi. *Schizothorax intermedius* qorabaliq turkumi *Cyprinidae* oilasiga mansub bo'lib, ularning tabiiy yashash joylari ekologik jihatdan ahamiyatli sanaladi. Ushbu maqolada qorabaliqning biologiyasi, ekologiyasi va ahamiyati haqida adabiyotlar asosida ma'lumot beradi.

***Schizothorax intermedius*ning umumiy biologiyasi.** *Schizothorax intermedius* o'zining anatomiya va morfologiyasi bilan boshqa qorabaliqlar ichida ajralib turadi. Uning tanasi cho'zinchoq va yassi bo'lib, bosh qismi nisbatan kichik va tishlar rivojlanmagan. Ularning tanasi kichik tangachalar bilan qoplangan va ranglari yashil-oq yoki kulrang tusli bo'ladi, bu esa ularning yashash muhitiga moslashishini ko'rsatadi. Qorabaliqning oziqlanishi asosan mayda suv o'simliklari, chigirtka va boshqa suv hasharotlariga bog'liq bo'lib, u o'zining tabiiy ekologik muhitida o'ziga xos oziqlanish zanjiriga ega.

Ekologiyasi va yashash muhiti. *Schizothorax intermedius*ning yashash muhiti asosan tog' va tog'oldi daryolarida joylashgan bo'lib, u yuqori balandlikda sovuq suv sharoitida yaxshi rivojlanadi. Ushbu baliq turi sof suvga ehtiyoj sezadi, bu esa ularning toza va oqib o'tuvchi suvda yashashini ta'minlaydi. Yashash joylari, asosan, suv harorati past bo'lgan muhitlarda joylashgan bo'lib, bu ular uchun optimal sharoitdir. Qorabaliqning bu xususiyatlari unga tog' hududlaridagi yuqori balandlikdagi daryolar va ko'llarda yashash imkonini beradi.

Ko'payishi. *Schizothorax intermedius*ning ko'payish davri odatda bahorda boshlanadi. Suv harorati mos kelganida, urg'ochi baliqlar kichik toshlar orasiga yoki qumli joylarga tuxum qo'yadi. Yosh baliqlar boshlang'ich rivojlanish davrida mayda organizmlar bilan oziqlanadi va keyinchalik kattaroq ozuqa ob'yektlariga o'tadi. Ko'payish jarayonida ular suv haroratiga nisbatan sezuvchan bo'lib, ekologik sharoitlarning o'zgarishi ularning ko'payishiga ta'sir qilishi mumkin.

Qorabaliqning ekologik ahamiyati. *Schizothorax intermedius* tog' daryolari va ko'llaridagi oziq zanjiri uchun muhim ahamiyatga ega. Ularning mavjudligi daryo va ko'l ekosistemalaridagi boshqa baliqlar va suv o'simliklari hayotini ta'minlaydi. Shu bilan birga, u baliq ovlash va mahalliy iqtisodiyot uchun ahamiyatli bo'lib, ovchi baliqchilar orasida mashhur hisoblanadi. Yovvoyi tabiatda bu baliqni saqlab qolish, ularning tabiiy yashash joylarini himoya qilish va ekologik muhitni muhofaza qilish muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. *Schizothorax intermedius* qorabaliq ekologik jihatdan muhim va biologik xususiyatlarga ega bo'lgan baliq turi hisoblanadi. U tog' va tog'oldi hududlarda yashovchi maxsus baliq turi sifatida ahamiyatga ega bo'lib, mahalliy tabiat va ekologik muvozanatni saqlashda katta rol o'ynaydi. Ushbu baliq turining tabiatdagi muhim rolini hisobga olib, uni himoya qilish va yashash joylarini muhofaza qilish muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 1 maydagi "Baliqchilik tarmog'ini boshqarish tizimini takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-2939-sonli qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 6 apreldagi "Baliqchilik tarmog'ini jadal rivojlantirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-3657-sonli qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yilning 6-noyabrdagi PQ-4005 sonli "Baliqchilik soxasini yanada rivojlantirishga doir chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori.
4. Baqoyev, A., O'zbekiston suv havzalaridagi baliqlar. Toshkent, 2005.
5. Qorayev, M., va Mahmudov, L., O'rta Osiyo daryolarining biologik xilma-xilligi. Toshkent: "O'zbekiston Bioilmiy", 2010.
6. To'liqinov, A., "Schizothorax intermedius turkumining ekologiyasi va ko'payish xususiyatlari", Markaziy Osiyo Ekologik Jurnali, 2018.
7. "Schizothorax intermedius haqida umumiy ma'lumot", Baliqchilik Ilmiy Tadqiqot Instituti (BITI) hisobotlari, 2019.
8. Haqberdiyev, P. S., Qurbonov, F. I., & Qarshiyeva, B. (2018). Baliq va asalari kasalliklari. *O'quv uslubiy qo'llanma. Samarqand, 4*, 101-105.
9. Muhammadiyev, Z. N., & Qurbonov, F. I. (2022). Самарқанд Сунъий Сув Ҳавзаларида Яшовчи Карпсимон Балиқларнинг Гельминтофаунаси Ва Уларнинг Экологик Хусусиятлари. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences, 1(1)*, 18-22.
10. Kurbanov, F. E. (2022). Baliqlar Saprolegniozining Epizootologiyasi Va Qarshi Kurash Chora-Tadbirlari. *Educational Research in Universal Sciences, 1(7)*, 152-158.
11. Sh, A. A., Babamuratova, N. B., & Qurbonov, F. I. (2022). Baliqlarda Xilodinillioz, Trixodinioz, Krasnuxaning Aralash Oqimda Kechishi. *Agrobiotexnologiya Va Veterinariya Tibbiyoti Ilmiy Jurnali*, 45-48.
12. Yunusov, K., Kurbanov, F., Yuldashev, X., Asomiddinov, U., & Xolova, U. (2024). Diagnosis of saprolegniosis and protozoa of fish and veterinary and sanitary assessment of their meat (Uzbekistan). In *BIO Web of Conferences* (Vol. 95, p. 01024). EDP Sciences.
13. Сатторов, Д., Курбонов, Ф., & Салимов, И. (2022). Грибные заболевания рыб. Сaprolegnioz. *Перспективы развития ветеринарной науки и её роль в обеспечении пищевой безопасности, 1(2)*, 137-141.
14. Сатторов, Д., Курбонов, Ф., & Салимов, И. (2022). Baliqlarning zamburug „li kasalliklari. *Saprolegnioz. Перспективы развития ветеринарной науки и её роль в обеспечении пищевой безопасности, 1(2)*, 137-141.
15. Sattorov, J. M., & Sh, A. A. (2022). Baliqchilik Xo'jaliklarida Saprolegnioz Kasalligining Tarqalish Yo'llari Va Profilaktikasi. *Agrobiotexnologiya Va Veterinariya Tibbiyoti Ilmiy Jurnali*, 377-381.

16. Ilhomovna, K. F. E. K. M., & Ziyodulloevich, K. Z. (2023). Development of non-infectious bronchonecrosis in fish. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 10(12), 465-468.
17. Ilhomovna, K. F. E. K. M., & Ziyodulloyevich, M. O. I. K. Z. (2023). Prevention of fish asphysics measures. *Ethiopian International Journal of Multidisciplinary Research*, 10(12), 469-472.
18. Курбанов, Ф. И., Саттаров, Д. М., & Хушназарова, М. И. (2023). Меры лечения Сапролегниозам и Триходинозом. *AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI*, 2(4), 40-45.
19. Enatillayevich, K. F., Madaminovich, S. J., & Sheraliyevich, S. D. (2023). BALIQLAR SAPROLEGNIOZIGA QARSHI KURASH TADBIRLARI. *AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI*, 2(4), 14-20.
20. Enatillayevich, K. F., Madaminovich, S. J., & Ilhomovna, X. M. (2023). BALIQLARDA TRIXODINOZINING DAVOLASH USULLARI VA OLDINI Olish choralari. *AGROBIOTEKNOLOGIYA VA VETERINARIYA TIBBIYOTI ILMIY JURNALI*, 2(4), 21-27.
21. Курбанов, Ф., Хушназарова, М., & Саттаров, Д. (2023). Методы лечения и профилактики триходиноза рыб меры. *in Library*, 4(4), 21-26.
22. Kurbanov, F. I., Kubaev, Z., Mamarasulova, D., Khushnazarova, M., & Ollaberganova, R. (2024). MEASURES TO PREVENT THE SPREAD AND PREVENTION OF NON-INFECTIOUS BRONCHIONECROSIS OF FISH. *Western European Journal of Modern Experiments and Scientific Methods*, 2(4), 14-20.
23. Yunusov, K., Kurbanov, F., Yuldashev, X., Achilov, O., & Ergashev, N. (2024). Measures to prevent the spread of non-infected bronchionecrosis, protozoan and lerniosis in fish. In *BIO Web of Conferences* (Vol. 118, p. 01002). EDP Sciences.
24. Rasulov, U. I., Asomiddinov, U. M., & Kurbanov, F. I. (2024). BALIQLARNING SAPRALIGNIOZIDA GO 'SHTINING VETERINARIYA SANITARIYA EKSPERTIZASI. *Yangi O'zbekiston ustozlari*, 2(29), 212-216.
25. Yunusov, X. B., Kurbanov, F. I., & Xushnazarova, M. I. (2024). SAMARQAND VILOYATI SUV HAVZALARIDA KARPSIMON BALIQLAR SAPROLIGNIOZ VA PROTOZOOZINING TARQALISHIGA TA'SIR QILUVCHI SUVNING BIOEKOLOGIK OMILLARI. *Yangi O'zbekiston ustozlari*, 2(29), 314-320.
26. ENATILLAYEVICH, K. (2023). BALIQLAR QONINING SOLISHTIRMA KO'RSATKICHLARINI ANIQLASH USULLARI. *Veterinariya meditsinasi jurnali Maxsus son*.
27. ENATILLAYEVICH, K. (2023). BALIQCHILIK SOHASIDAGI MUAMMOLAR VA ULARNING SAMARALI YECHIMI. *Veterinariya meditsinasi Maxsus son*.
28. ENATILLAYEVICH, K. (2023). BALIQLAR SESTODOZLARINI TARQALISH MONITORINGI. *Veterinariya meditsinasi jurnali Maxsus son*.

29. ENATILLAYEVICH, K. (2023). BALIQLARNING OZ UQALARDAN ZAHARLANISHLARINI DIAGNOSTIKA QILISH. *Veterinariya meditsinasi jurnali Maxsus son.*

30. ENATILLAYEVICH, K. (2023). BALIQLARNING ASFIKSIYASINI OLDINI OLIISH. *Veterinariya meditsinasi jurnali Maxsus son.*

31. ENATILLAYEVICH, K. (2023). SUN'IY SUV HAVZALARIDA BALIQLAR LERNIOZINI DAVOLASHDA QO'LLANILGAN PREPARATLAR. *Veterinariya meditsinasi jurnali Maxsus son.*

32. ENATILLAYEVICH, K. (2023). BALIQLARNING OZUQALARDAN ZAHARLANISHLARINI DIAGNOSTIKASI VA OLDINI OLIISH CHORATADBIRLARI. *Veterinariya meditsinasi Maxsus son.*

33. ENATILLAYEVICH, K. (2023). BALIQCHILIK SOHASIDAGI MUAMMOLAR VA ULARNING YECHIMI. *Veterinariya meditsinasi jurnali Maxsus son.*

34. ENATILLAYEVICH, K. (2023). KARP BALIQLARIDA SAPROLEGNIOZ VA TRIXODINOZNI DAVOLASH. *Veterinariya meditsinasi jurnali Maxsus son.*

35. ENATILLAYEVICH, K. (2023). YUQUMSIZ BRONXIONEKROZNING BALIQLARDA RIVOJLANISH SABABLARINI ANIQLASH. *Veterinariya meditsinasi jurnali Maxsus son.*